

Det här kan du lära dig i Musikskolan:

Följ med i alla tre avsnitt av Musikskolan

1 2 3 Lär dig de grundläggande principerna för pc-musik så att du kan börja spela in din egen musik med programmet Logic Fun. Se vad din pc måste kunna klara och vad du behöver för att kunna skapa dina egna låtar på pc:n. Komponera din första låt, lär dig lägga in andra ljud tillsammans med din musik, och lär dig flytta på de bitar din låt består av.

1 2 3 MIDI är ett gemensamt språk som alla musikprogram kan tala. Se hur du själv kan utnyttja MIDI-musiken för att spela in dina låtar. Vi tittar närmare på Logic Fun, och du lär dig bland annat att komponera på ett digitalt notpapper och att redigera enskilda notvärden. Vi visar hur en mixer fungerar.

1 2 3 Om du ska spela in riktigt ljud kan du göra det direkt på hårddisken på din pc. Du får lära dig att spela in på hårddisken och att efterbehandla dina ljudinspelningar i Logic Funs Sample Editor. Till sist ska du mixa din MIDI-musik med dina hårddiskinspelningar – och så har du en färdig låt.

Gör musik på din pc

Om du drömmer om att spela in din egen musik i en egen inspelningsstudio så har du chansen nu. Med en pc och ljudprogrammet Logic Fun på K-CD 10 kan du både vara kompositör, band och producent.

Att komponera och spela in musik är något av det mest kreativa och krävande du kan företa dig med din pc.

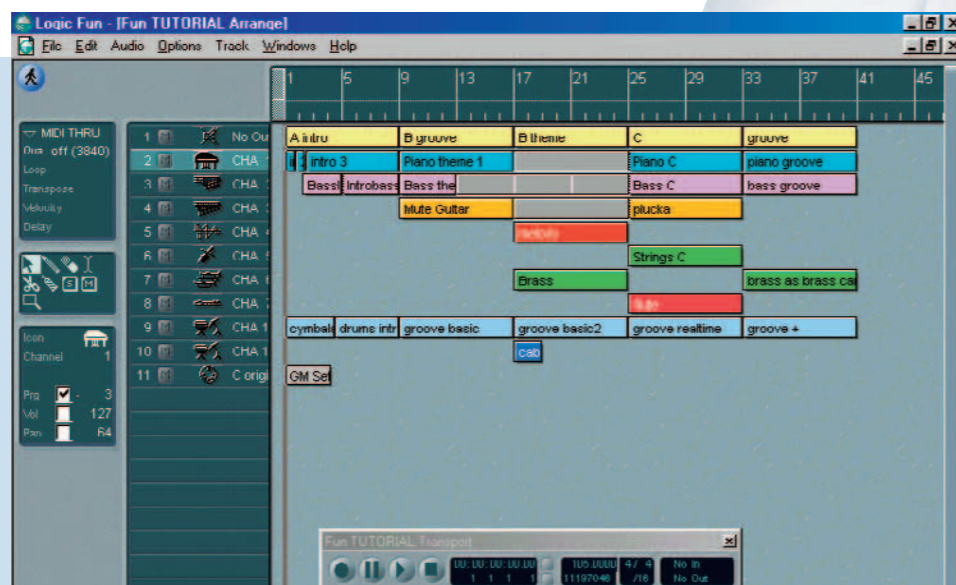
Med ett helt vanligt ljudkort och rätt programvara kan du på ganska kort tid göra en egen ljudinspelning. Det är både lätt

och roligt, samtidigt som du lär dig grunderna i studioteknik.

Du styr hela inspelningsprocessen själv, ända ned till varje enskild not, och du bestämmer melodin, vilka instrument och effekter som ska användas. Och naturligtvis bestämmer du

själv hur musiken till sist ska mixas till en färdig låt.

På så sätt kan du både vara musiker och spela in trummor, bas och keyboard, samtidigt som du sjunger och sitter i producentstolen och styr alltsammans via mixerbordet. ■

Det är lätt att spela in sina låtar med Logic Funs färger och åskådliga knappar.

Logic Fun – logiskt och kul

På K-CD 10 som hör till den här tidningen, hittar du musikprogrammet Logic Fun från mjukvarutillverkaren Emagic. Det är en bandad version av företagets berömda musikprogram Logic, som används i skivstudior världen över. Programmet utmärker sig bland annat genom att du kan kombinera hårddiskinspelningar och sequenser-inspel-

ningar. Med andra ord kan du både spela in ljud direkt från till exempel en mikrofon samtidigt som programmet kan styra synthesizers med mera – not för not.

Logic Fun har inte fått sitt namn av en slump, det är mycket logiskt uppbyggt och ger dig chansen att använda krafterna på roliga och kreativa sätt.

Musikprogram med många funktioner

Logic Fun på *K-CD 10* är huvudsakligen ett MIDI-sekvenser-program, men det kan även klara inspelning på hård-

disk. Och det räcker långt om du vill arbeta med musik på din pc. Musikprogram innehåller en eller två av följande

funktioner: MIDI-sekvenser, hårddiskspelning och ljudredigeringsprogram. Här visar vi vad man kan göra med dessa,

och vilka av funktionerna som finns med. Slutligen berättar vi också om några av de professionella programmen.

■ MIDI-sekvenser

En sekvenser är ett verktyg som styr dina instrument. Här kan du spela in informationer om vilka instrument som ska spela vad. Om du till exempel har en synthesizer kan du använda en MIDI-sekvenser för att styra det ljud du har valt på synthesizern, vilka noter som ska spelas, hur länge de ska spela, vilket tempo och mycket annat. Men det krävs en MIDI-kabel för att föra över data mellan din dator och din synthesizer, däremot behöver du sällan köpa en riktig synthesizer, de flesta ljudkort kan tjäna som en sådan.

Bra musikprogram

Cubase, *Cakewalk* och *Logic* är några av de mest använda programmen för musik. De kombinerar hårddiskspelning och MIDI-sekvenser, men, de stora paketen som innehåller allt kostar åtskilliga tusenlappar. Det finns dog-light-versioner av dem och de finns att få alldeles gratis eller riktigt billigt – till exempel det bifogade *Logic Fun* på *K-CD 10*.

Om du bara vill ladda upp ett enskilt ljud eller två, kan du nog nöja dig med *Ljudinspelaren* i Windows tillbehör. För ren ljudredigering använder proffsen *Sound Forge* (ca 3 400 kr) eller *Wavelab* (ca 5 000 kr.). Om du behöver en hårddiskspelare bör du inte bara titta på *Cool Edit Pro* (ca 1 800 kr.) eller *Audacity* (gratis). *Cool Edit Pro*, är ett utmärkt och billigare alternativ som även klarar av hårddiskspelning.

Cubase: www.steinberg.net
Cakewalk: www.cakewalk.com
Logic: www.emagic.de
Cool Edit Pro: www.syntrillium.com
Audacity: audacity.sourceforge.net
Sound Forge: www.sonicsfoundry.com
Wavelab: www.steinberg.net

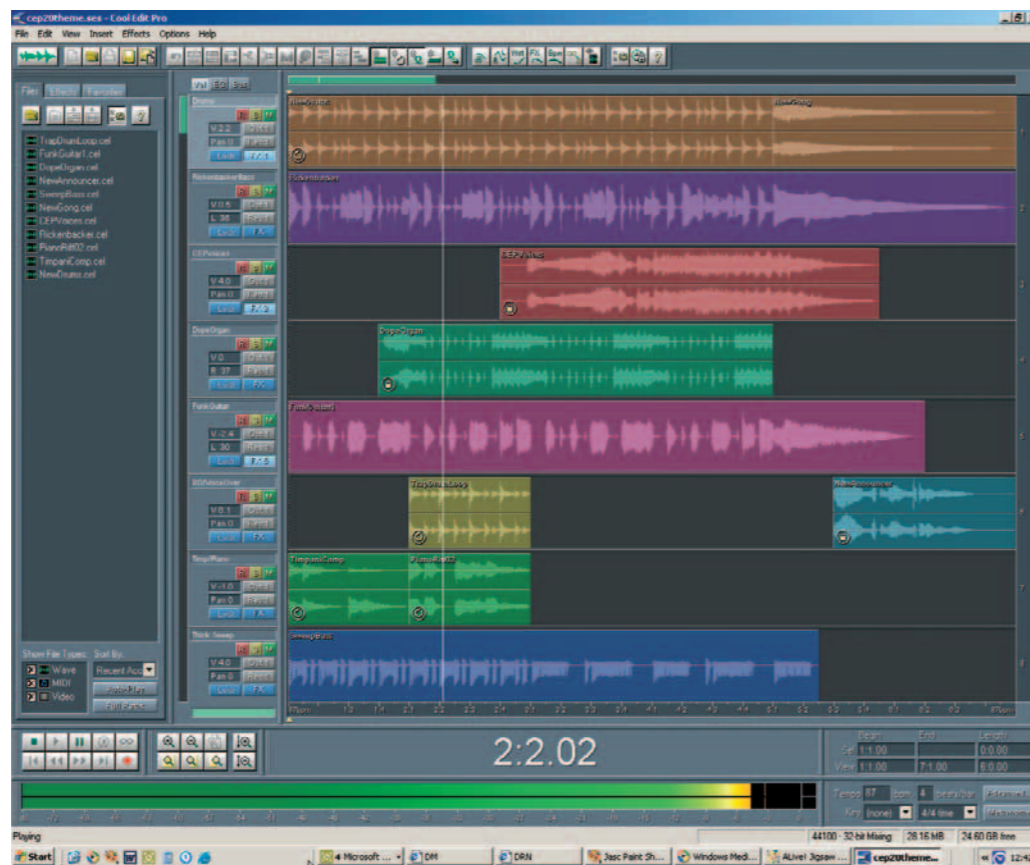
■ Hårddiskspelning

En hårddiskspelare är en elektronisk bandspelare där du kan ställa in ditt ljud digitalt för flera spår samtidigt.

När du har spelat in dina ljud och din musik kan du efterbearbeta inspelningen genom att välja effekter som eko, rymdklang, kör med mera. Med en hårddiskspelare kan du spela in ljud i cd-kvalitet, även om det tar ganska stor plats på hårddisken. Räkna med ca 10 MB per minut inspelning som du har spelat in. Om du har sex spår gånger fem minuter behöver du alltså 300 MB.

■ Ljudredigering

Du kan också få program för att komponera musik, men som i första hand inte är avsedda för att spela in och redigera ljud. Sådana program har fler och bättre funktioner för ljudredigering. Om du vill finputs dina inspelningar är det en god idé att skaffa sig ett ljudredigeringsprogram vid sidan av.

I Cool Edit Pro kan du spela in musik i upp till 128 spår. Programmet kostar 250 dollar (ca 1 500 kr).

Välj rätt hårdvara

När du tänker börja komponera på din dator behöver du en hel del utrustning. Du behöver till exempel ett bra ljudkort, och om du själv vill spela in musik och ljud är det också nödvändigt med en klaviatur och en mikrofon. Här tittar vi på de mest nödvändiga tillbehören och berättar vad du ska tänka på, och ger dig även en uppfattning om vad det kommer att kosta.

Dator
När du komponerar musik på din dator så ställer det samtidigt krav på din hårdvara.

Vi rekommenderar att du använder en pc på minst 500 MHz, även om de professionella programmen kräver minst dubbelt så mycket processorkraft.

Det är också en god idé att ha riktigt mycket minne i pc:n. Vi rekommenderar att du har minst 256 MB RAM för att kunna arbeta effektivt med större ljudfiler.

Slutligen kan du nästan inte få tillräckligt stor hårddisk. Köp den så stor som du överhuvud taget har råd till. Helst 40–80 GB, eller mer.

Klaviatur
Ett MIDI-klaviatur är ett oundgängligt hjälpmedel i en hemmastudio. Det finns många varianter, från små enkla till stora

och dyra som är anslagskänsliga och har många tangenter. Priserna börjar vid några få hundralappar. Men förvissa dig om att det följer med en MIDI-kabel när du köper klaviaturet, den behövs för att göra kopplingen till ljudkortet.

Du behöver inte köpa en stort och bred klaviatur med massor av tangenter – såvida du inte tänker använda den som piano. De flesta klaviatur kan nämligen ställas in så att de kan spela alla oktaver.

Högtalare eller hörlurar

När man gör musik går det mesta givetvis ut på att den färdiga produkten låter bra.

För att höra det behöver du ett par bra högtalare. Du kan med fördel ansluta din vanliga stereoanläggning till ljudkortet, då kan du jämföra ljudbilden med den musik du brukar lyssna på.

Men du kan även komma ett gott stycke på väg med ett par bra hörlurar. Risker är bara att de lurar dig, och att den färdiga produkten låter bra i lurarna med dåligt i stereoanläggningen.

Datorhögtalare är avsedda för datorljud, och kan vara utmärkta om du bara sysslar med musik på skoj. Bra hörlurar kostar från ungefär 600 kronor och uppåt.

Mikrofon

Det är inga problem att hitta billiga mikrofoner i datorbutiker, men om du är seriös så bör du göra ett besök i en musik-

affär. Där kan du få kvalificerade råd av folk som gör musik själva.

Och du kan lika gärna inse med en gång att mikrofonen i din webbkamera eller det billiga headsetet inte duger när man ska göra inspelningar.

Det finns två slags mikrofoner, aktiva och passiva. De passiva används bl.a. på scen och kan anslutas direkt till en pc. De aktiva behöver extern ström till exempel via en mixer och är mest till för entusiasterna.

Användbara mikrofoner kostar från ca 600 upp till 4 000 kronor.

Cd-brännare

Om du spelar in mycket musik får du snart behov av att kunna spara den på en cd.

Cd-brännare finns från ca 600 kronor, men det viktigaste är att du köper en brännare med ett bra brännprogram. De kan bränna din cd i audioformat, så att du kan spela upp den på en vanlig stereoanläggning.

Ljudkort

Du måste ha ett bra ljudkort även om du kan klara dig ganska bra med ett billigt. Men om du vill ha riktigt bra resultat måste du ställa in dig på att investera minst 700 kronor eller mer.

Både Creative, Terratec och Hercules är bra märken med många passande modeller.

Det är inte viktigt att ljudkortet har surround sound eller inte, eftersom du alltid skapar musiken i stereo. Surroundljudet har bara betydelse för uppspelningen.

Du måste försäkra dig om att ditt ljudkort har full duplex. Det innebär att det kan spela in och spela upp samtidigt, så att du kan lyssna på de andra ljudspåren samtidigt som du spelar in ett nytt.

De flesta ljudkort har en stereoingång som du kan använda för att spela in. Du kan även få kort med många in- och utgångar – men – smakar det så kostar det. Priset blir då också ett helt annat.

Musik i cd-kvalitet är inspelat i 16 bit. Därför är det praktiskt att själv kunna spela in i 16 bit. De flesta dyra ljudkort kan spela in i 24 bit vilket motsvarar DVD-ljudkvalitet.

Ordlista

Det här är några av de mest använda orden i samband med ljud, musik och datorer.

Audio Ett vanligt ord för ljud som är digitalt inspelat. Ett audio-spår är ett ljudspår som innehåller en eller flera digitala ljudfiler.

BPM En beteckning för hastigheten på en låt. BPM är en förkortning av det engelska Beats Per Minute och kan översättas "taktslag i minuten". Rockmusik finns i många hastigheter medan till exempel disco- och housemusik nästan alltid ligger på cirka 120 BPM.

Drivrutin till ljudkort Ett litet program (driver) som berättar för din pc vilket ljudkort du har installerat och hur ljudkortet ska behandlas. I regel ger en drivrutin ljudkortet flera inställningsmöjligheter.

Hårddiskspelning En digital kopia av ett ljud sparat på din hårddisk. Du kan spela in alla ljud som kommer in via ditt ljudkort, till exempel från mikrofon, cd, DVD, tv, radio och webbradio.

Ljudfil Ljud kan sparas som en fil, på samma sätt som du till exempel sparar en bild, ett dokument eller en video. Ljudfiler finns i många format där standardformatet för pc är .wav. Men även mp3 har blivit ett populärt filformat.

MIDI Ett universellt språk för att överföra musikdata med information om vilka toner som ska användas, anslagskänsla, varaktighet, instrumentval och så vidare.

MP3 Det mest populära komprimerade digitala ljudfilformatet. Standardformatet är 128 kbit och ger en något sämre ljudkvalitet än cd-skivor. Men eftersom den är komprimerad tar den mycket mindre plats, ungefär 1/12 av en .wav-fil.

Sampling En teknik i samband med att man spelar in audio-ljud. En audio-fil från en hårddiskspelning kallas också för en sampling.

Sequencer En elektronisk bandspelare som kan spela in din musik och ljud i MIDI-format. En sekvenser är alltså inte ett instrument i sig själv utan bara ett verktyg för att spela in och redigera MIDI.

Wav Det vanligaste filformatet för pc-ljud. Alla musikprogram kan läsa wav-filer, så därför är det en rekommendation att du också använder detta format. En wav-fil i 16 bit och 44,1 kHz motsvarar cd-kvalitet. 1 minut i cd-kvalitet upptar ca 10 MB.

MIDI-musik med Logic Fun

Komponera och arrangera din egen musik i en virtuell studio med musikprogrammet Logic Fun. Sätt dig själv bakom mixerbordet och styr hela inspelningen. Du hittar programmet på K-CD 10.

Logic Fun är ett riktigt spännande musikprogram som bland annat har en avancerad MIDI-sequencer som ger dig möjlighet att spela in din egen musik.

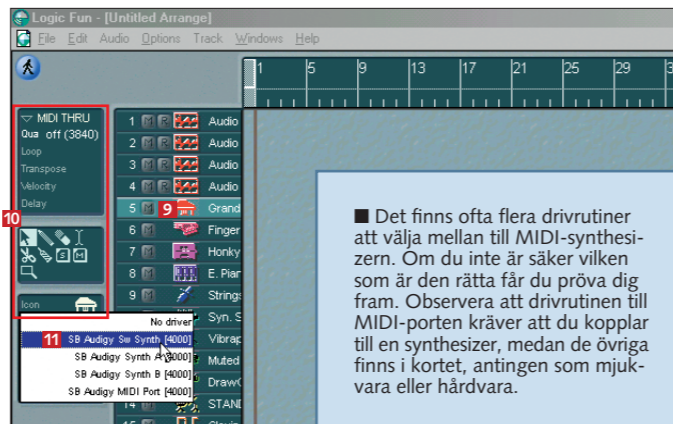
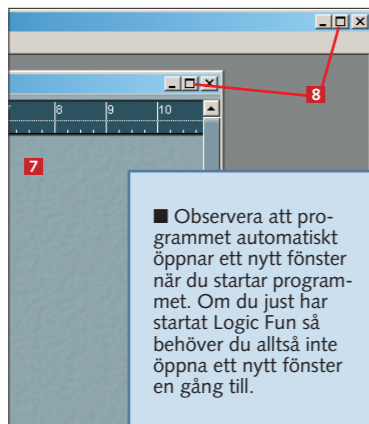
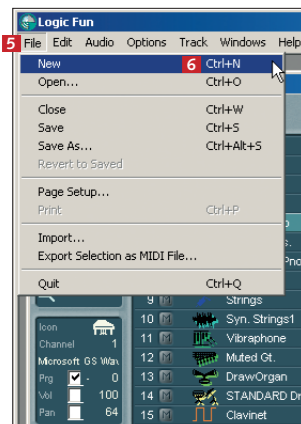
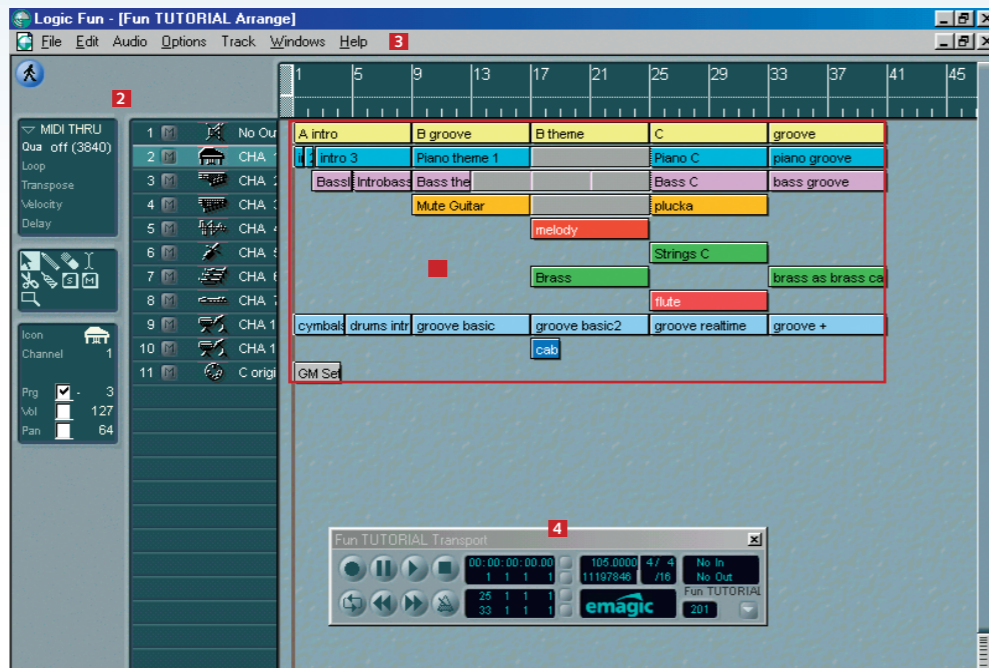
Det programmet kräver, är att du har en pc på minimum 300 MHz, 128 MB RAM, ett modernt ljudkort och ett par högtalare eller hörlurar. Följ med på de kommande sidorna

och se så enkelt och kreativt det är att arbeta med MIDI. *Logic Fun* hittar du under K-program på K-CD 10. Här hittar du också några MIDI-filer för inspiration.

TIPS Det finns massor av pc-musik gratis på nätet. Hämta några MIDI-filer och öppna dem i ditt musikprogram så kan du se hur andra har byggt upp sina kompositioner.

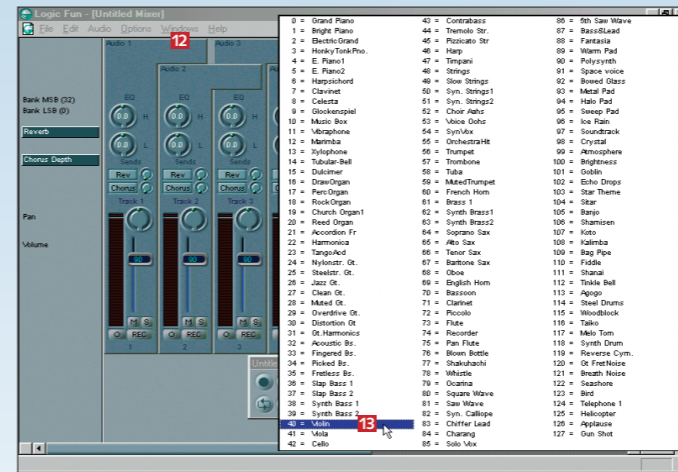
Arrange-fönstret

Skärmbilden **Arrange** är det viktigaste fönstret i *Logic Fun* och ger en samlad bild av din komposition. Det är också den första skärmbild som möter dig när du öppnar programmet. Som du kan se är skärmbilden uppdelad i två huvuddelar: till höger **1** visas alla ljudspårn grafiskt och till vänster **2** kan du se viktiga upplysningar om varje spår. Till exempel om det är audio eller MIDI, vilket instrument man har valt, vilket namn du har gett spåret och så vidare. Överst i skärmbilden hittar du menyfältet **3** där du kan välja en lång rad funktioner. Längst ned ser du transportboxen **4**. Det är här du ändrar tempo, men du kan även starta och stoppa, spela in och spola i musiken. Knapparna i transportboxen liknar dem som finns på en vanlig cd-spelare.

1 Nytt fönster Låt oss börja med att komponera en liten bit MIDI-musik. Det första du ska göra är att öppna ett nytt fönster. I menyn **File** **5** väljer du rubriken **New** **6**. Det öppnar ett nytt tomt Arrange-fönster **7**. Klicka på knappen **Maximera** **8** i fönstrets övre högra hörn – först på *Logic Fun* och sedan på Arrange-fönstret för att utnyttja bildskärmens storlek. Du kan nämligen aldrig få tillräckligt mycket plats på skärmen när du arbetar med pc-musik.

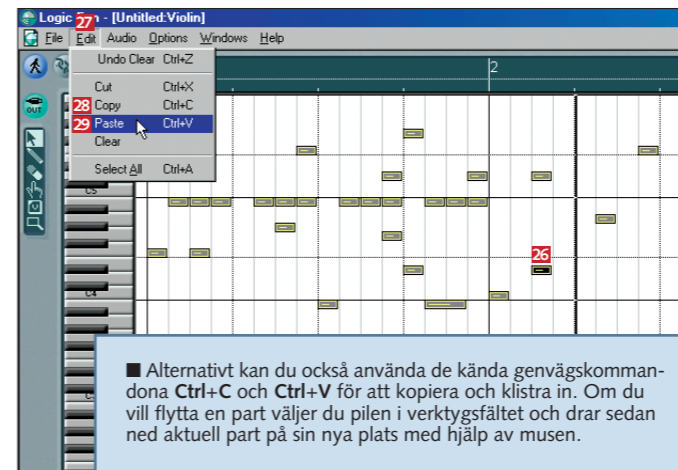
2 Välj MIDI-spår och output *Logic Fun* öppnar alltid med fyra audio-spår och 18 MIDI-spår. Börja med att klargöra ett MIDI-spår för inspelning. Klicka med musen på det femte spåret (**Grand Piano**) **9**, som är det första MIDI-spåret. Du kan se inställningarna för spåret i de tre små panelerna **10** till vänster. I de nedre panelerna klickar du på den tredje raden (den under **Channel**) för att välja din ljudkälla. Välj MIDI-synthesizer **11** i ditt ljudkort som ljudkälla.

3 Öppna mixer och välj instrument När du öppnade fönstret **Arrange**, var instrumentet **Grand Piano** redan valt. Om du i stället vill spela spåret med en fiol öppnar du **Windows** **12** och väljer **Open Mixer**. Klicka tre gånger på det gröna namnet **Grand Piano**. I fönstret som öppnar kan du med musen välja ditt nya instrument – t.ex. nr 40 **Violin** **13**. Stäng Mixern och du har nu **Violin** valt som instrument i spår 5 i **Arrange**.

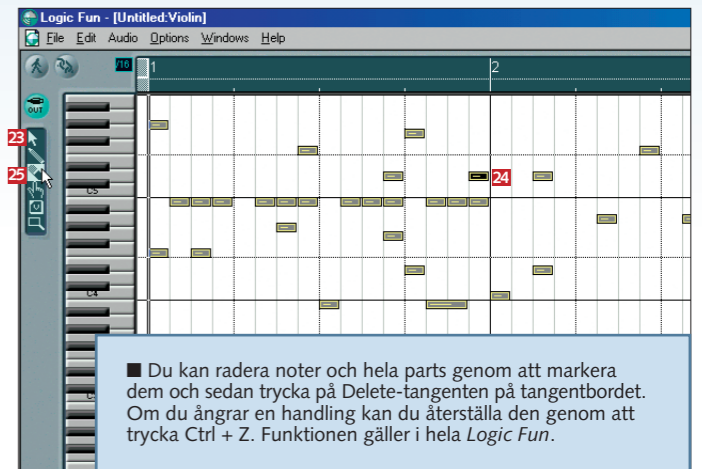
5 Komponera musik Välj pilen i verktygsraden och klicka på den part du vill redigera. Den skiftar färg till svart. Öppna menyn **Windows** och välj **Open Matrix Edit**. Fönstret **Matrix Edit** öppnar och du kan se partens innehåll. Musiken komponeras i fönstret **Matrix Edit** som består av tre delar. Själva matrisen, där du kan se dina noter **18**, en klaviatur **19** med notskala och din verktygspanel **20**. Högerklicka med musen på den plats du vill ha noten **21**.

7 Kopiera och klistra in parts När man arbetar med pc-musik kan det vara en fördel att återanvända parts. Det gör man genom att helt enkelt kopiera aktuell part och klistra in kopian en eller flera gånger. Använd musen för att markera en part i fönstret **Arrange** **26**. Öppna menyn **Edit** **27** och välj funktionen **Copy** **28**. Klicka på den plats på linjalen där du vill att noten ska sättas in så att markören hamnar där. Öppna menyn **Edit** och välj **Paste** **29**.

4 Blyertspenna, radergummi, sax och lim Högst upp i fönstret **Arrange** kan du på linjalen **14** se var i rummet du befinner dig. Musiksnotterna visas grafiskt i form med små färgade boxar – s.k. parts. Du skapar och redigerar en part med hjälp av verktygen i **Verktögsfältet** **15**. Klicka med musen på verktyget **Blyertspenna** **16** och sedan på den plats där du vill skapa din part. Det öppnas en box **17** som illustrerar en part och som innehåller noterna.

6 Redigera musik i fönstret Matrix Som i fönstret **Arrange** har du tillgång till verktygen pil, blyertspenna, radergummi, förstöringsglas m.m. Dessa verktyg används i fönstret **Matrix** för att redigera noterna. Om du t.ex. har en not som ska raderas väljer du pilen **23**. Markera den not **24** som du vill radera med musen Observera att färg och former ändras till svart-vitt. Välj radergummit **25** Klicka med musen på den markerade noten och vips så är den borta.

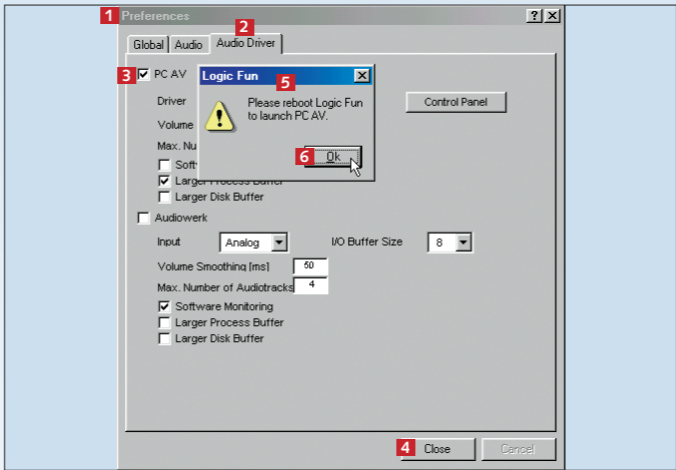
8 Mixer Slutligen ska MIDI-musiken mixas. Öppna menyn **Windows** och välj rubriken **Open Mixer**. Tryck på play-knappen **30** i transportpanelen så att du kan höra musiken medan du mixer. Börja med att ställa in volymen genom att dra i skjutreglagen **31** nederst i skärmbilden. Ställ in stereobalansen genom att vrida på den runda knappen **Pan** strax över reglagen **32**. Om ett eller flera spår ska stängas tillfälligt klickar du på knappen **Mute (M)** **33**.

Audio-spår i Logic Fun

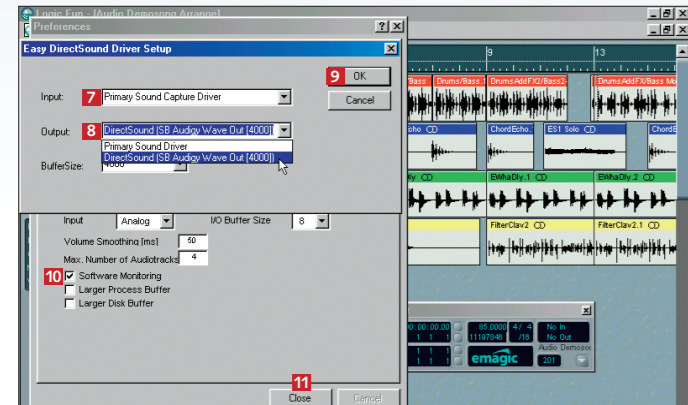
Du kan även arbeta med egna ljudfiler

Du kan göra egna hårddiskinspelningar direkt från en mikrofon eller en annan extern ljudkälla som t.ex. tv, cd eller en klaviatur. Men först måste du ställa in *Logic Fun* så att du kan hämta in en färdig ljudfil.

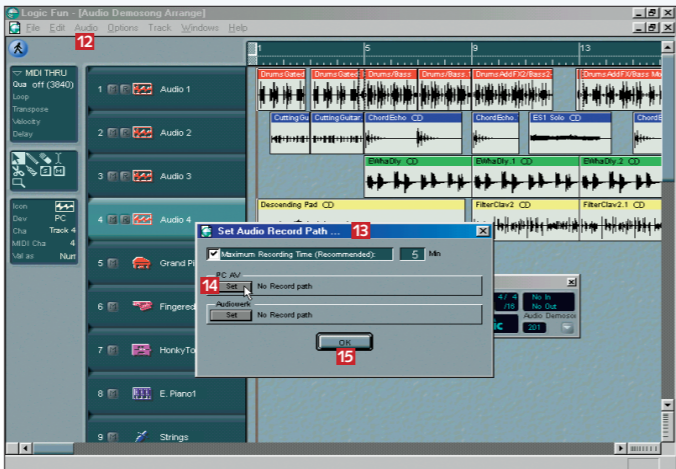
TIPS Det är lätt att bli "döv" för sin egen musik. Försök att hålla en fem minuters paus för varje timmes arbete. Sedan är det lättare att objektivt värdera din musik när du återvänder till skärmen.

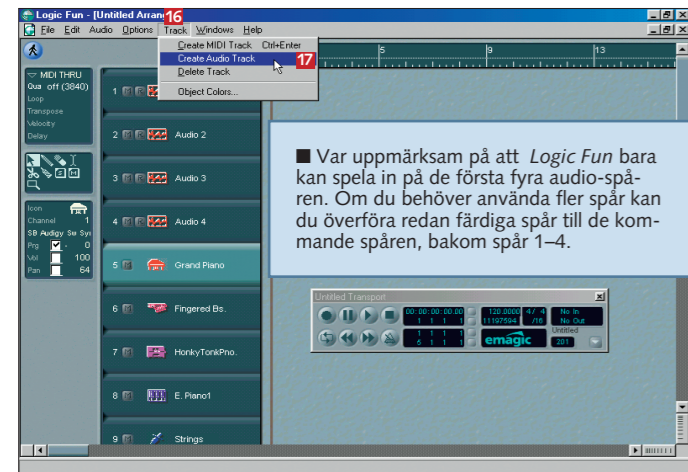
1 Konfigurera Logic Fun Innan du kan börja göra hårddiskinspelningar måste programmet ställas in. Öppna menyn **Audio** och välj **Audio Hardware & Drivers**... Nu öppnas dialogrutan **Preferences** **1** med fliken **Audio Driver** **2** aktiverad. Om **PC AV** **3** inte är markerat ska du göra det. Klicka på **Stäng** **4**. Popup-boxen **Logic Fun** **5** öppnar och ber om omstart. Klicka på **OK** **6**. Nu är *Logic Fun* klar att användas med MIDI och hårddiskinspelningar samtidigt.

2 Välj rätt drivrutin Lyssna till programmets demo-låt. Öppna menyn **File** och välj **Open**. dialogrutan **Open** öppnas. Öppna filen **Audio Demosong** i mappen **C:\Program\emagic\Logic Fun 4.8\Audio Demo**. Klicka på uppspelningsknappen i transportboxen. Om du inte hör demon måste du öppna **Audio** och välja rubriken **Audio Hardware & Drivers**. I fönstret **Preferences** väljer du nu den rätta drivrutinen för ditt ljudkort. Om det finns flera valmöjligheter måste du pröva dig fram. Klicka på knappen **Control Panel** och välj rutin för **Input** (inspelning) **7** och **Output** (uppspelning) **8**. Klicka på **OK** **9**, välj bort **Software Monitoring** **10** och klicka på **Stäng** **11**.

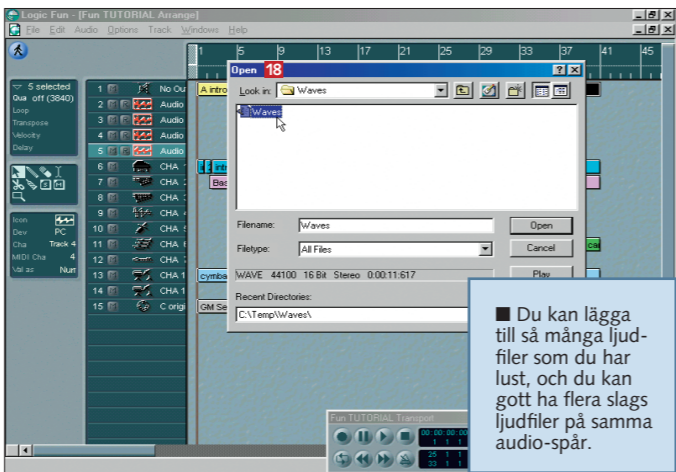

3 Set record path Nu ska du välja den mapp där du vill spara dina hårddiskinspelningar. Kom ihåg att ljudinspelningar tar stor plats. Räkna med ca 10 MB per minut och spår. Öppna menyn **Audio** **12** och välj rubriken **Set Audio Record Path**. dialogrutan **Set Audio Record Path** **13** öppnar. Klicka på knappen **Set** **14**. Dialogrutan **PC AV Recording**. **Save as:** öppnar. Markera drev med hjälp av **Spara som** i nedrullningsmenyn och välj mappen i fönstret. Klicka **OK** **15**.

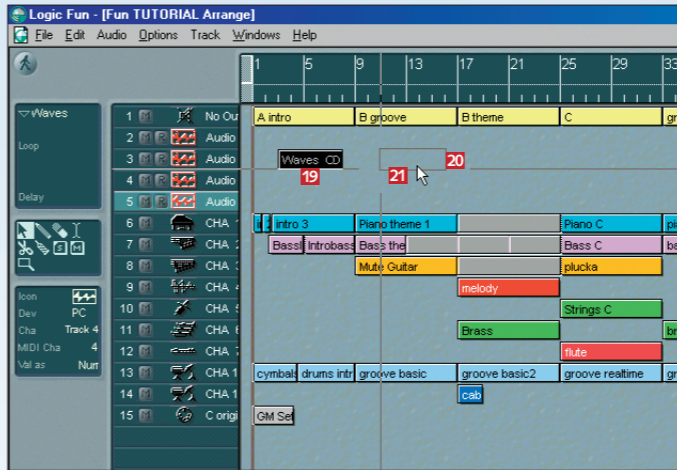
Var uppmärksam på att *Logic Fun* bara kan spela in på de första fyra audio-spår. Om du behöver använda fler spår kan du överföra redan färdiga spår till de kommande spår, bakom spår 1-4.

4 Öppna ny Logic Song Så är det dags att börja arbeta med ditt första audio-spår. Stäng filen **Audio Demosong** genom att öppna menyn **File** och klicka på rubriken **Close**. Öppna ett nytt, tomt **Arrange**-fönster genom att välja **New** i menyn **File**. *Logic Fun* har alltid tre tomma audiospår klara när du öppnar ett tomt fönster. Om du behöver fler spår klickar du på ett av spår och öppnar menyn **Track** **16**. Där väljer du **Create Audio Track** **17**.

Du kan lägga till så många ljudfiler som du har lust, och du kan gott ha flera slags ljudfiler på samma audio-spår.

5 Klistra in en ljudfil När du har spelat in några MIDI-spår kan du lägga på några snygga ljudeffekter till din inspelning. Du klistrar in extra ljud via fönstret **Arrange**: Högerklicka med musen någonstans i det tomma audiospåret **Audio 1** på den plats där du vill lägga in ljudet. dialogrutan **Öppna** **18** kommer nu upp. Leta rätt på din ljudfil och dubbelklicka på den. Därmed är ljudfilen inklistrad i **Audio 1**. Upprepa detta till dess alla dina extra ljud finns på plats.

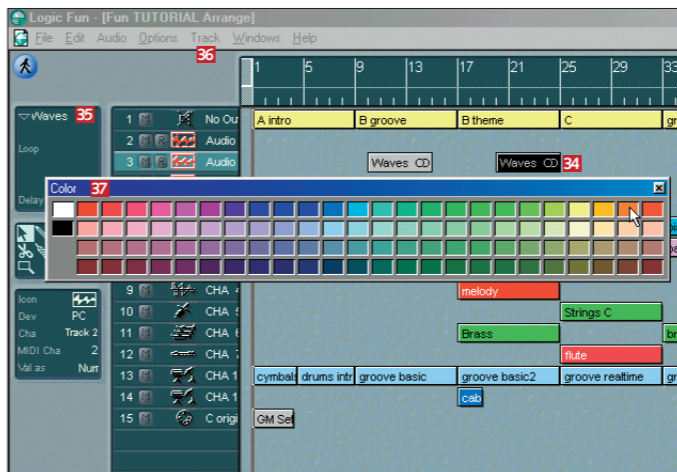

6 Flytta en ljudfil När du har lagt in en ljudfil uppstår det ofta behov av att flytta den lite. Kanske du har klickat på fel ställe eller på fel spår. Det går lätt att flytta en ljudfil via fönstret **Arrange**. Med vänster mustangent markerar du den ljudfil **19** som du vill flytta. Håll vänster mustangent nere **20**, nu visas ett koordinatsystem runt filen. Flytta filen **21** med musen till sin nya placering. När filen kommit rätt släpper du musknappen.

Du kan bara sätta in loopar med en hel parts noggrannhet. Om du behöver fininställa kan du dra musen över loopen medan du håller höger mustangent nere.

8 Loop Om du har skapat en låt av många ljudfiler och MIDI-spår behöver du lyssna till kortare delar många gånger, när du arbetar med detaljerna. För det ändamålet finns en (tillfällig) loop-funktion. Vänsterklicka på linjalens övre del där loopen ska starta **28**. Håll vänster mustangent nere och flytta musen till loops slutpunkt **29**. Släpp musknappen. Linjalen **30** får en beige markering. Klicka på knappen Spela upp **31** för att spela upp loop.

10 Arrangera dina ljudfiler Om du arbetar med många ljudfiler samtidigt i fönstret **Arrange**, är det en bra idé att namnge och färglägga dem för att få bättre överblick över det hela. Klicka på den ljudfil **34** som du vill döpa om och färglägga. Filens namn visas i det översta fönstret **35**. Klicka på namnet med musen och skriv in det nya i stället. Öppna menyn **Track** **35** och välj rubriken **Object Colors**. Fönstret **Color** **37** öppnar. Välj en färg och stäng fönstret.

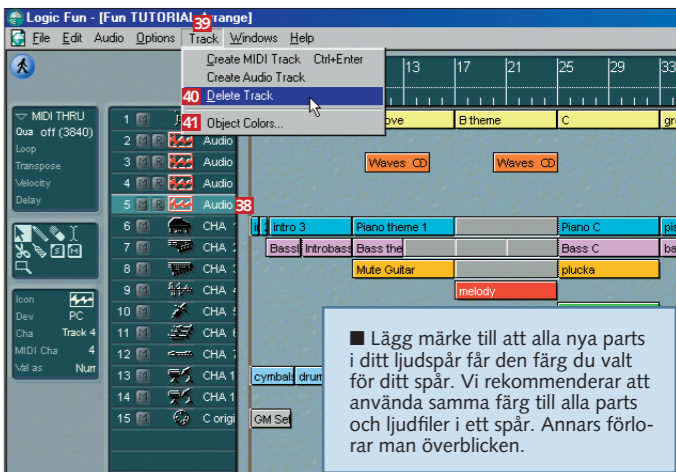
Observera att filer bara kan klistras in med 1/4 taks noggrannhet. I gengäld är det säkert att filen startar tillsammans med MIDI-musiken.

7 Kopiera och klistra in ljudfil Om du har en ljudfil som du ska använda många gånger i samma låt kan du kopiera den via fönstret **Arrange**. Markera spåret som ljudet ska kopieras till genom att klicka på namnet **22** med vänster mustangent. Klicka på linjalens nedre del för att placera markören där filen ska vara **23**. Markera ljudfilen som ska kopieras med ett vänsterklick **24**. Öppna menyn **Edit** **25** och välj **Copy** **26** och **Paste** **27**. Nu ligger filen på plats.

I stället för att öppna menyn Edit varje gång du ska behandla en ljudfil kan du också använda de klassiska kommandona **Ctrl+C** (kopiera), **Ctrl+V** (klistra in), **Ctrl+X** (klipp ur) och **Ctrl+Z** (ångra).

9 Klipp, radera och ångra Givetvis kan du även klippa, radera och ångra. Låt oss till exempel säga att du vill ta bort en ljudfil. Vänsterklicka på filen, öppna menyn **Edit** **32** och välj **Cut** om du vill klistra in den någon annanstans, eller **Clear**, om du vill radera den helt. Om du ångar din handling går den alltid att återställa den. Öppna då menyn **Edit** och välj **Undo Clear**. dialogrutan **Undo Cut?** öppnas. Klicka på **Undo** **33** för att bekräfta att du har ångrat dig.

Lägg märke till att alla nya parts i ditt ljudspår får den färg du valt för ditt spår. Vi rekommenderar att använda samma färg till alla parts och ljudfiler i ett spår. Annars förlorar man överblicken.

11 Arrangera dina spår Du bör löpande arrangera dina ljudspår med färger och unika namn. Kom ihåg att radera de spår du inte använder för att få bättre överblick. Markera ett spår som du vill radera genom att klicka på namnet **38**. Öppna menyn **Track** **39** och välj **Delete Track** **40**. Dubbelklicka på namnet på det spår som du vill döpa om och färglägga. Skriv in ditt nya namn och öppna menyn **Track** igen. Välj nu **Object Colors** **41**. Välj en färg.